

שבוע טוב

Číslo 55/5768

15. listopad 2007

Výklad k sidře Vajece (Geneze 28,10 – 32,3)

Jakovův žebřík- sen, jímž začíná týdenní paraša, rozněcuje představivost lidí tisíce let: o čem Jakov snil, co znamená ten žebřík?

Podle midraše symbolizuje žebřík židovské dějiny. Čtyři andělé, kteří stoupají určitý počet příčlí, než opět sestoupí, symbolizují různé trvání čtyř exilů, jež potomci Jakovovi podstoupí v budoucnu- např. 52 vystoupaných příčlí naznačuje 52 let babylonského exilu atd. Možná to B-h Jakovovi zjevil proto, že samotný Jakov právě vstupoval do exilu- a na tom, jak jej přežije, možná záviselo židovské přežití oněch budoucích exilů. Podle kabalistického výkladu žebřík začíná v Beer Ševě, polovina jeho délky je nad Chránovou horou a do nebes vchází nad Bet-El.

Mystický výklad spojuje žebřík s duší člověka, v níž lze rozlišit pět rovin se stoupající mírou duchovnosti a svatosti; čím spirituálnější a svatější rovina, tím blíže B-hu. Jakovův sen, to byla tedy jeho vlastní duše a smyslem snu bylo zjevit Jakovovi- a nám všem- že i když člověk chodí po zemi, jeho duše dosáhne až k nebesům, a přestože člověk má smrtelné, omezující tělo, má i věčnou duši, jež toto tělo daleko přesahuje. Stoupající a sestupující andělé odkazují k naší vůli: jsou jí podřízeni, odpovídají na naše jednání, slova, myšlenky- staví světy a stahují dolů B-ží světlo podle našich skutků. Proto král David říká (Ž 121:5): „Hospodin je tvůj ochránce, B-h je stínem po tvé pravici“- jako stín člověka odpovídá na každý jeho pohyb, tak B-h odpovídá na každou nuanci našeho chování. B-h nás takříkaje „pouští za volant“ a nechává nás řídit po cestě dějin- dokud nedojedeme k útesu. V tomto smyslu je Jakovův sen výzvou jemu a nám všem: máš odpovědnost za svůj osud i za celý svět, závisí to na tvé vůli.

Když se Jakov probudil, učinil slib: „Bude-li B-h se mnou, bude-li mě střežit na cestě, po níž jdu... a přivede mě zpět v pokoji do otcovského domu...“ Raši interpretuje „šalom-pokoj“ tak, že Jakov žádá o ochranu před zlým a úskočným Lavanem- Jakov uprchl před vražedným bratrem Esavem, aby padl do rukou Lavana. Esav ohrožoval jeho fyzický život, Lavan je hrozbou pro jeho duchovní život. Na začátku příští paraši Jakov říká Esavovi: „Dlel

jsem (garti) u Lavana.“(Gn32:5). Slovo garti-gimel, reš, tav, jod má numerickou hodnotu 613- tolik je micvot v Tóře. Naznačuje se tím, že i přes to, že Jakov žil u Lavana tolik let, dokázal se ubránit jeho vlivu a zůstal věrný Tóře. Je-li však Jakov tak duchovně pevný, co míní slovy „bude mě střežit“? B-h mu přece již slíbil, že se bez úhony vrátí domů.

Jakov si uvědomoval, že u Lavana bude vystaven mnoha negativním vlivům; v této společnosti nebyly nijak vzácné vraždy, modlářství, nedovolené vztahy. Jalkut říká, že Jakov prosil o ochranu před těmito vlivy a před lašon hara. Co je lašon hara? Doslova „zlý jazyk“- špatně mluvit o druhém, šířit řeči, pomlouvat. Ale čím je lašon hara tak závažný, že je postaven do téže roviny jako vražda či modlářství?

Jestliže člověk uznává, že druhý je také člověk, stvořený v obrazu B-žím, nemůže se dopustit vraždy, protože uznává hodnotu druhého. Ale když se člověk proviní lašon hara, je to, jakoby říkal, že ten, o kom mluví, si nezaslouží úctu, jaká náleží lidské bytosti, jakoby říkal „já jsem já a on je méně než já“. Osobuje si soudit druhé jen podle svého mínění, a podobá se tak modláři, který si také jen podle sebe vybírá, kterému božstvu bude sloužit. I cizoložství se podobá lašon hara, neboť cizoložník omlouvá své chování tím, že jeho řádný partner nemá dostatečné kvality. A kde je začátek cesty, jež může končit cizoložstvím, dooce vraždou? V podkopávání úcty k hodnotě druhého- v lašon hara.

Modlíme se k B-hu o obživu, prosíme Ho o fyzickou ochranu před nepřáteli a o zdárný chod rodinných věcí- vychovat dobře děti, najít vhodné partnery pro ně atd. Ale kolik z těch Židů, kteří žijí v exilu, prosí B-ha, aby je ochránil před vlivem společnosti, v níž žijí? A přece to je největší nebezpečí, jemuž v exilu čelíme, bez ohledu na to, zda okolí je k nám přátelské či nepřátelské. V exilu jsme duchovně zranitelní, to ví náš jecer hara- sklon k zlému velmi dobře a využívá našeho oslabení.

Věděl to i Jakov. Proto hledal proti jecer hara pomoc u B-ha; neprosil jen o ochranu před Lavanovým vlivem, ale i o dostatečnou vnímavost, aby dokázal rozpoznat, kdy začíná sklouzávat ke způsobům Lavana. Učí nás, abychom se modlili o totéž. B-h nám pomáhá, abychom si dokázali pomoci.

Poznámky k aktuální sidře

Když Jakov odešel z domova do exilu, nevěda, na jak dlouho, strávil 14 let v akademii Šema a Ebera. Ale což tak duchovní člověk jako Jakov potřeboval tolik let učení?

Rb. Jakov Kamenetsky- Prvních 63 let svého života se Jakov učil se svým otcem, v naprosté izolovanosti od zkaženého Kenaanu. Nyní však měl žít v Charanu, mezi lidmi, kteří se příliš nelišili od ničemného Labana a čas strávený studiem v akademii Šema a Ebera potřeboval, aby duchovně neupadl, neboť i Šem a Eber se museli vypořádat se zkažeností okolí- Šem žil v pokolení potopy a Eber v pokolení babylonské věže. 14 let pod jejich vedením vybavilo Jakova, aby zůstal exilem nedotčen; takto připraven zažil vidění andělů a B-ží slib, jímž začíná naše sidra.

„**vajece jakov mibeer šava** - Jakov vyšel...“

Raši- „Odchod spravedlivého zanechá v tom místě prázdnotu; dokud tam žil, byl zdrojem slávy města a když odejde, všechna sláva a lesk odejdou s ním“.

„bamakom hahu- na tom místě“

Raši- Místo= hora Morijs, kde Avraham svázal Jicchaka na oltáři a kde později stál Chrám. Výraz „vajifga“, jenž obvykle znamená „setkal se“, vykládají Moudří jako „modlil se“. Jakovo první „setkání“ tedy bylo s B-hem. Ježto došel na to místo právě před nocováním, říkají Moudří, že Jakov ustavil arvit- večerní modlitbu.

(Odpolední modlitbu –minchu ustavil Jicchak, který „vyšel k večeru na pole, aby tam rozjímal“- Gn 24: 63 a ranní modlitbu ustavil Avraham: „Za časného jitra Avraham...“ –Gn 19:27). (Berachot 26b)

„**vajikach meavnej** - vzal z kamenů“

Raši – Podle midraše vzal několik kamenů a ty se spolu začaly hádat, každý z nich říkal „Na mě si položí spravedlivý hlavu!“. Proto je B-h spojil v jeden kámen, a proto verš říká „vzal jeden z kamenů“.

Je to morální naučení pro nás: každý by měl soupeřit o čest posloužit tak velkému člověku.

Podle Moudrých 12 kamenů, spojených v jeden je symbolem Izraele- 12 kmenů, z nichž každý má svou specifickou roli, ale všechny tvoří jeden národ.

Jakovův sen

Sny jsou v Tóře nositeli proroctví, proto je Tóra zaznamenává, ačkoliv jinak šetří slovy. Jakovův sen na hoře Morijs symbolizuje budoucnost židovského národa i schopnost člověka být součástí B-žihó plánu. Existuje mnoho výkladů snu, uvádíme některé:

Hora Sinaj: žebřík je odkaz na horu Sinaj; také mají obě slova – Sinaj a sulam- stejnou numerickou hodnotu, 130. Andělé představují Moše a Aharona, B-h stojí na vrcholu stejně jako stál na vrcholu Sinaje, když dával národu Tóru. Tóra daná na Sinaji

a vyučovaná Mošem a Aharonem tvoří most mezi nebem a zemí. (Midraš)

Čtyři říše: Jakov spatřil ve snu strážné anděle čtyř mocností, jež budou postupně panovat nad Izraelem; počet příčlů, o něž vystoupal ten který anděl, je počet let nadvlády a sestup znamená její ukončení- anděl Babylonie vystoupal 70 příčlů, než sestoupil; médský anděl 52, řecký 130; avšak anděl Edomu stoupal stále výš- symbol současného exilu, jenž jakoby neměl konce. Jakov se toho polekal, ale B-h ho ujistil, že Izrael bude mít B-ží ochranu a vrátí se do své země. (Vajikra Raba 29:2, Rambam cituje Pirkej d'Rabi Eliezer)

Svatost Erec jisrael: Jakov viděl, jak andělé, kteří ho chránili v Erec jisrael, se vracejí zpět do nebes a jsou vystřídáni méně významnými anděly, kteří ho provázeli, když byl mimo Erec jisrael. Když se potom opět vracel domů, andělé Erec jisrael se k němu vrátili. Jakov si tak hluboce uvědomil mimořádnou svatost země. (Raši)

Jedinečnost Jakovova: Andělé, kteří jsou B-žími posly a vykonávají B-ží příkazy, neustále vystupují do nebes pro příkazy a sestupují na zemi, aby je vykonali. Jakov a jeho národ jsou pod přímým vedením B-ha. (Rambam, Ibn Ezra)

„**ašer ata šochev alejha** - na níž ležíš“

B-h svinul celou zemi Kanaan pod Jakova (Chulin 91b), místo Jakovova snu se v budoucnu stane místem, kde bude stát svatyně svatyně (velesvatyně) Chrámu. Je to symbol- každý kousek země je prosycený svatostí. Žid se nikdy nesmí spokojit s občasnou návštěvou Chrámu či domu studia: každá sféra jeho života má být posvěcená.

„**kaafar haarec** - jako prachu země“

Sforno to podmiňuje další částí verše: Až poté, co tvého potomstva bude jako prachu země, rozmůžeš se na západ, východ, sever jih

Podle Moudrých B-ží spása přijde, až když Izrael zakusí mnoho ponížení.

„**et-ašer dibarti lach** - co jsem ti slíbil“

Raši- Tj. neboj se Esava ani Labana, protože Já jsem s tebou a neopustím tě, dokud nesplním, co jsem slíbil.

„**vajikac jakov** - Jakov procitl“

Pochopil, že sen byl proroctvím (More Nevuchim)

„**bamakom haze**- na tomto místě“

Sforno- Jakov zakusil proroctví, aniž na ně byl připraven; věděl, že proroctví přivedla svatost místa.

Raši- Litoval, že to nevěděl, protože by se neopovážil spát tam.

Or HaChajim- Jiný výklad: Kdyby to věděl, připravil by se na to a možná by měl vidění i v bdělém stavu.

„**bejt elohim** - příbytek B-ží“

Targum Jonatan- Není to místo obyčejné, ale svatyně B-žihó jména, místo vhodné k modlitbě- brána do nebes, tj. místo, kde modlitby člověka stoupají k B-hu

Raši- Podle midraše pozemský Chrám je protějškem nebeského Chrámu, takže Jakov byl na tom nejpříznivějším místě pro modlitbu a bohoslužbu.

„**vajidar jakov neder lemor** -... učinil slib řka“

Slovo „řka“ obvykle znamená, že výrok se má opakovat ostatním, zde však nebyl nikdo, komu by Jakov slib opakoval. Podle midraše se tu Jakov obrací k budoucím generacím- chce dát příklad, že v nebezpečí a neštěstí má člověk slíbit, že bude konat dobré skutky a tato zásluha způsobí, že vyvázne ze svých potíží.

„**im- jihje elohim imadi** - Jestliže bude B-h...“

Ramban- „im-jestliže“ nevyjadřuje pochybnost, zda B-h dodrží slovo, ale obavu, že by Jakov mohl zhrěšit a přišel by tak o právo na B-ží ochranu.

„lechem leechol uveged lilboš- chléb k jídlu a...“

Sforno- Takže nebudu nouzí nucen jednat proti B-ží vůli

Radak- Spravedlivý člověk žádá pouze o nejnutnější, nepotřebuje přepych.

„**vehaja hašem li lelohim** - Hospodin mi bude B-hem“

Raši- Jakov snažně prosil B-ha, aby Jeho jméno bylo s ním i s jeho potomstvem, aby na jeho potomcích neulpěla žádná poskvrna, jak to B-h slíbil Avrahamovi.

Gur Arje- Výrok nelze chápat jako slib věrnosti B-hu, protože pak by to naznačovalo, že pokud B-h Jakovovu prosbu nesplní, Jakov Ho nepřijme za svého B-ha- což Jakov rozhodně neměl na mysli.

Ramban- Jestli B-h umožní Jakovovi bezpečný návrat, bude Jakov moci řádně B-hu sloužit. Jak učí Moudří, „kdo přebývá mimo Erec jisrael, je jako ten, kdo nemá žádného B-ha“ (Ketubot 110b)- tak velký rozdíl je mezi svatostí Erec jisrael a zbytku světa.

„**aser aasrenu lach** - budu ti dávat desátky“

Tj. nejen desetinu příjmů, ale také zasvětim desetinu svých dětí B-ží službě.

Ale měl-li Jakov 12 synů, pak neodevzdal B-hu plnou desetinu dětí?

Rb.Meir- Ježto Efrajim a Menaše byli považováni za Jakovovy syny, měl tedy Jakov 14 synů, a ježto prvorozený každé ženy byl posvěcen svým narozením, zbývá 10 a pak se B-ží službě zasvětila plná 1/10 - kmen Levi.

Rb.Moše Feinstein- Žid by měl dávat nejen desátek ze svého majetku, ale i ze svého času, tím, že věnuje svůj čas záslužným věcem.

Setkání u studně

Velké postavy židovských dějin potkávaly své partnery u studny: Eliezer Rivku pro Jicchaka, Moše Ciporu; a i v dalších pokoleních mají studny svůj význam.

Komentátoři považují studnu za symbol moudrosti: voda je skrytá pod povrchem, ale dostupná těm, kdo ví, že je nezbytná k životu a stojí

za to, aby člověk vyvinul námahu a vyvedl ji na povrch.

Také ženy představují moudrost: „moudrost ženy buduje dům“ (Př 14:1). Když Avraham váhal, zda po Sářině naléhání poslat pryč Hagar s Jišmaelem, B-h mu řekl, ať udělá vše, co mu řekla Sára.

„**vajisa jakov raglav** - vykročil lehkým krokem“

Raši- Proroctví, ujišťující o B-ží ochraně mu pozvedlo srdce a vlilo lehkost do celého těla.

„**vnej-keдем** - synové Východu“

Narážka na domovinu Avrahama- Aram a Ur Kasdim.

„**vehine beer** - hle, studna“

Ramban- Tóra líčí epizodu podrobně, aby názorně ukázala, že ti, kdo důvěřují B-hu, obnoví svou sílu: i když byl Jakov unavený dlouhou cestou, byl schopen bez pomoci odvalit velký kámen, kryjící studnu, ačkoliv totéž předtím dokázali ostatní pastýři jen společně.

V doslovném významu chtěli kamenem uchránit vzácnou vodu nebo zabránit, aby do studny nespadlo dítě.

Rb. Hirsch- Naznačuje to nízkost charakteru Aramejců: jeden nevěřil druhému a nedal druhému přednost, aby ten druhý neměl o trochu víc vody než on.

„**lavan ben-nachor**“

Ben= potomek; Lavan byl Nachorův vnuk, jeho otcem byl Betuel.

„**hašalom lo** - daří se mu dobře?“

Sforno- Chtěl vědět, jak nejlépe s ním navázat kontakt.

„**ki roa hi** - byla totiž pastýřka“

Ramban- Rachel se sama starala o stáda, jiného pastýře Lavan neměl. Lea to nemohla dělat buď kvůli svým slabým očím, nebo proto, že Lavan se jí – jako starší z deér- bál pouštět mezi ostatní pastýře. Rachel byla ještě příliš mladá, aby vzbudila zájem chlapců.

Verš naznačuje, že Rachel přišla se všemi ovcemi, tj. otcovo stádo nebylo velké. A Lavanovi se skutečně začalo dařit, až když pro něho pracoval Jakov.

„**lavan achi imo** -...bratr jeho matky“

Or HaChajim- Obrat se opakuje ve verši dvakrát: naznačuje se, že všechno, co Jakov dělá, dělá kvůli své matce. Zdůrazňuje také své příbuzenství, aby ho pastýři nemohli obvinít z nemorálních úmyslů, když políbil Rachel.

„**vajevech** - zaplakal“

Raši cituje midraš- Plakal, protože předvídal, že Rachel nebude pohřbena vedle něho v jeskyni Machpela. Pomyslel si: „Dědečkův služebník Eliezer sem přišel pro mou matku s celým bohatstvím, a já přicházím jako nuzák.“ Jicchak dal Jakovovi peníze i dary, když ho posílal do Charanu, ale Esav nařídil svému synu Elifázovi, aby si na Jakova počíhal a zabil ho. Elifáz Jakova vypátral, ale jsa vychovaný Jicchakem neodhodlal se ho zabít. Řekl Jakovovi : „Jak mám splnit otcův příkaz?“ A Jakov odpověděl, že když mu sebere všechno bohatství, jež dostal od Jicchaka, protože- jak říkají Moudří- chudý člověk je jako mrtvý.

Elifaz to tedy udělal a tak se stalo, že když Jakov potkal Rachel, neměl nic, co by jí dal.

„**ki achi aviha hu** - že je příbuzný jejího otce“

Raši cituje midraš- Naznačil, že kdyby ho chtěl Lavan podvést, bránil by se tím, že by použil také lsti, ale jestli bude Lavan jednat čestně, bude i on jednat tak, jak se očekává od Rivčina syna.

Or HaChajim- Chtěl tím říci, že by se bránil, ale v mezích zákona.

Jakov je podveden

Jakov přišel do Charanu, aby tam našel manželku; u praotců to však znamenalo víc než najít ženu, s níž by založil rodinu. Jakov byl posledním z praotců a jemu- jak věděl prorocky- se mělo narodit 12 synů, kteří se stanou předky 12 kmenů; jeho žena tedy musela být hodna tohoto vznešeného úkolu. Rachel byla takovou ženou.

„**vajarac likrato** - běžel k němu“

Raši- Hamizný Lavan vyběhl naproti Jakobovi, přesvědčen, že Jakov přináší bohatství a dary- jestliže pouhý služebník Eliezer přišel s deseti bohatě naloženými velbloudy pro Rivku, Jicchakův dědic musí být ještě bohatší.

Raši cituje midraš- Lavan vida, že Jakov přišel s prázdnou, domníval se, že má peníze schované na těle a objal ho, aby zjistil, zda má u sebe něco.

„**ach acmi uvsari ata** - ale jsi mé tělo a krev“

Raši- Doslova „má kost a krev“. Klíčové slovo je „ach-ale“: podle Lavanova způsobu uvažování si Jakov nezaslouží pohostinství, když nemá žádné peníze, „ale“ Lavan je velkodušný a klade rodinné svazky výš než hamiznost a zve ho, aby pobyl jako host. Jakov i v této době pro něho pracoval a Lavan si uvědomil, jak je to pro něho výhodné a vyjednal s Jakovem podmínky stálé práce.

„**veejnej lea rakot** - Lea měla mdlé oči“

Raši- Zesláblé, neboť se s pláčem modlila, aby se nemusela provdat za Esava. Lidé říkali, že má-li Rivka dva syny a Lavan dvě dcery, měla by se starší provdat za staršího syna a mladší za mladšího.

Midraš říká: „modlitba zmůže mnoho, neboť Lei přinesla zrušení tohoto plánu, navíc se stala první ženou Jakova a dala mu syny.

„**eevadcha ševa šanim** - budu ti sloužit sedm let“

Chatam Sofer- Na Lavanův dotaz, jakou mzdu žádá, Jakov odpověděl: Myslíš, že ti sloužím kvůli penězům? Chci se oženit s Rachel, tvou mladší dcerou a konat své posvátné poslání.

„**berachel bitcha haketana** - za... tvou mladší..“

Raši- Jakov znal Lavanův sklon k překrucování pravdy a záměrně řekl svůj požadavek tak jednoznačně, jak to šlo: ne jakoukoliv dívku jménem Rachel, a ne kteroukoli Lavanovu dceru. Ani to ho však nechránilo před oklamáním.

Jakov daleko od rodičů

Jakov zůstal sloužit v Lavanově domě, nevrátil se k rodičům. Byl pryč celkem 36 let. Z nich 14 strávil studiem v akademii Šema a Ebera, a tyto roky studia mu nebyly počítány jako zanedbávání

micvy ctít své rodiče. Dalších 22 let – 20 let služby u Lavana a 2 roky cesty- však bylo proviněním Jakova, že se nevrátil domů. Za ně byl potrestán odloučením od svého syna Josefa na stejnou dobu, tj. na 22 let.

„**berachel**“

Or HaChajim- Tóra opakuje „za Rachel“, neboť i Jakov dával ve známost, že slouží jen proto, aby se s ní mohl oženit. Rozšiřoval to proto, aby mu to pak Lavan nemohl zapřít.

„**behavato otach** - protože ji miloval“

Mizrachi- Jen velká láska k Rachel mu umožnila přečkat sedm let těžké služby.

„**hava et-išti** - dej mi mou ženu“

Ralbag- Po sedmi letech se Lavan k ničemu neměl, Jakov ho musel upomenout na úmluvu.

Raši- Obrat „chci se s ní spojit“ by u méně duchovního člověka působil níže; Jakov však chce říci je to, že je dost starý (84 let) a musí splnit své poslání zplodit 12 synů- měl na mysli službu B-hu, ne tělesnou rozkoš.

Lea místo Rachel

Raši, Megila 13b- Lavan, věrný své pověsti podvodníka, poslal Jakobovi o svatební noci místo Rachel Leu. Jakov i Rachel čekali, že je bude chtít podvést a smluvili si tajné znamení. Ale když Rachel poznala, že místo ní má být poslána Lea, prozradila znamení sestře, aby Lea nebyla uvedena do hanby. Lavan „velkodušně“ přivedl s nevěstou služku Zilpu- chtěl tím podepřít svůj podvod, protože Zilpa byla mladší ze služek a předpokládalo se, že je služkou Rachel, kdežto starší Bilha slouží Lei.

Lavanovy machinace by však nebyly úspěšné, kdyby neodpovídaly B-žimu plánu. B-ží záměr vyžadoval, aby se Lea stala Jakobovou ženou, protože ona to byla, která přivedla na svět tolik synů jako všechny další jeho ženy dohromady; ona také byla pohřbena vedle Jakova v jeskyni Machpela. Jakov o svatební noci instinktivně vycítil, že mu jeho družka byla určena.

Michtav MeEljahu- Každá z obou sester měla svou specifickou roli. Rachel byla jeho určenou družkou pro tento svět, Lea pro duchovní svět. Rachel byla ženou Jakova, Lea ženou Izraele, tj. jeho duchovního významu. Příznačné je, že Rachel porodila Josefa, jenž pak zachránil rodinu před hladomorem, kdežto Lea porodila Jehudu a Leviho, předky kohanim a davidovského mesiášského rodu. Ježto posláním Jakova bylo stát se Izraelem, musel si vzít podle B-žihó plánu Leu, byť se mu to v dané chvíli jevilo jinak.

Midraš říká: „Jakov se oddal práci (pro Lavana) jen kvůli Rachel“. Ta – krásná a přitahující pozornost lidí činných v materiálním světě- představuje úkol pozvedat a nakonec dobýt tento svět, neboť Jakobovým úkolem bylo obrátit tento svět k B-hu.

„**lo-jease chen bimkomenu** - u nás není zvykem“

Ramban- Tj. Naši lidé to nedovolí,

Sforno- Nedovolí mi dodržet slovo.

Rb.Hoffmann- Jako všichni ničemníci, i Lavan ospravedlňoval svůj podlý skutek poukazem na vágní

„společnost“, tvářil se, že byl vlastně k podlosti donucen.

„ševua zot - týden této“

Raši- Lavan slíbil, že až uplyne sedm dní Leiny svatební oslavy, může si Jakov vzít Rachel a „zaplatit“ dalšími sedmi lety služby.

Tóra tu naznačuje, že se nemají míchat dvě oslavy dohromady. (Jerušalmi Moed Katan 1:7)

Lea porodí čtyři syny

Moudří uvádějí, že pramatky byly neplodné, protože B-h si žádá modlitby spravedlivých. (Jevamot 64a) Proč je mezi ně zahrnuta i Lea, ačkoliv po sňatku porodila 4 syny? Klíč najdeme v užití B-žího jména: pokud jde o Leu, Tóra říká, že Hašem-jméno označující B-ží slitovnost- viděl její situaci. Když si však Rachel stěžovala Jakovovi na svou neplodnost, odpověděl, že ne on, ale Elohim-jméno vyjadřující B-ží soud- ji nechává bez dětí. Tedy B-h byl k Lei milosrdný, protože byla nemilovanou ženou a dal jí děti; jinak by byla neplodná jako Sára, Rivka a Rachel, dokud by modlitbami nedocílila změny.

„ki senua lea - Lea je nemilovaná“

Doslova nenáviděná.

Ramban cituje Radaka, že Jakov měl Leu rád, ale ježto více miloval Rachel, ve srovnání s ní byla Lea nemilovaná.

„reuven“

Doslova „podívejte, syn“

Tóra vysvětluje, proč Lea dala synovi toto jméno: Hospodin jí ve své slitovnosti dal syna, aby k ní Jakov mohl pocítit lásku.

Sforno- Jakov k ní měl odpor, protože se domníval, že měla podíl na Lavanově podvodu; nyní, když jí B-h dopřál syna, uvědomil si, že jednala čestně.

Raši- Moudří objevili další prorocké konotace jména: „reu vejn- podívej (jaký rozdíl je) mezi mým synem a Esavem“- Esav pohrdl prvorozenstvím, prodal je Jakovovi a pak přísahal že ho zabije. Reuven ztratil své milované prvorozenství ve prospěch Josefa (1 Pa 5:1), a nejen k Josefovi necítil nenávisť, ale pokusil se mu zachránit život.

„ki -šama hašem - Hospodin uslyšel“

Lea byla přesvědčena, že nyní ji Jakov bude milovat, ale B-h věděl, že stále není milována a musí ji ukonejšit dalším synem.

„levi“

Raši- Pramatky měly prorockého ducha a věděly, že Jakov má zplodit 12 synů se čtyřmi ženami. Když Lea porodila 3 syny, řekla si: „Teď si můj manžel nemůže na mě stěžovat, dala jsem mu svůj plný podíl dětí“.

„jehuda“

Sforno- Jméno má v sobě písmena nevyslovitelného jména B-žího; znamená „díky, chválu“

Raši- Lea je nyní obzvláště vděčná B-hu, neboť ví, že již porodila více než svůj podíl synů.

Chidušej HaRim- Židé se nazývají jehudim podle Jehudy- je pro ně příznačné, že jsou B-hu vděční při pomýšlení, že dostávají víc než je jejich spravedlivý podíl.

Rachel porodí skrze Bilhu

Rachel touží po dětech marně. Prosí bezvýsledně Jakova o pomoc a nakonec se zachová podle příkladu Sáro, jež požádala Avrahama, ať si vezme za ženu Hagar, a chtěla vychovat její děti, aby tím zástupně splnila povinnost.

„vatekane archel -...žárlila“

Raši- Moudří učí, že když někdo žárlí na druhého kvůli lepším znalostem Tóry, vede ho to k usilovnějšímu studiu a zdokonalování znalostí Tóry- tak i Rachel žárlila v přesvědčení, že Lea si vysloužila požehnání tolika dětí svou větší spravedlivostí. Taková žárlivost je podnětná.

„meta anochi - umřu“

Tj. jestli se nebudeš modlit a nedáš mi děti, zůstanu bezdětná a to je jako být mrtvá.

Midraš říká, že Rachel jednala podle příkladu Jicchaka, který se modlil za Rivku. Rachelina taktika však selhala, protože Jakova rozzlobil náznak, že je v jeho moci dát jí děti. „Jsem já snad B-h...? A já neplodný nejsem. Jicchakova modlitba měla výsledek proto, že on děti neměl, ale já ano“. B-h káral Jakova za jeho necitlivost k Rachel: „Tak se odpovídá zarmoucené ženě? Tvé děti (od ostatních žen) budou pokorně stát před jejím synem.“

Jakovova nelibost měla pozitivní účinek- Rachel se tím horlivěji modlila k B-hu a pak byla konečně i ona odměněna dítětem.

„danani elohim - B-h mě soudil“

Midraš- nejprve ji B-h soudil a shledal její nedostatky, proto byla neplodná; pak ji soudil znovu a uslyšel její hlas a dal jí syna skrze Bilhu.

„ba gad - štěstí přišlo“

V Tóře je to psáno jako jedno slovo – bagad- ale vyslovuje se jako dvě slova. Podle Rašiho „gad= mazal tov“- hodně štěstí.

Rb.Šimšon R.Hirsch- Narození tohoto syna bylo nečekané štěstí, protože bez Rachelina příkladu by Lea nedala Jakovovi služku Zilpu za ženu.

Raši- „bagad“ (jako jedno slovo)= zrada, proradnost. Vztít si další ženu je od manžela proradnost.

Dudaim

Jsou jedním z tajemství Tóry. Komentátoři uvádějí více možností jejich určení: jasmín, fialky, mandragora, fíky. Některé z těchto rostlin údajně povzbuzují plodnost, jiné svou vůní vyvolávají dobrou náladu.

Sforno- Reuven záměrně dudaim hledal, protože věděl, jak jeho matka Lea touží po dalších dětech.

Or HaChajim- Reuven projevil nesobecký cit k matce, ačkoliv děti obyčejně nechtějí další děti v rodině. On však myslel jen na matčino štěstí. Dokázal to i později, když odnesl Jakovovo lůžko do Leina stanu (35:22).

Ramban- Rachel požádala Leu o několik dudaim v naději, že jí přinesou plodnost, Lea však odpověděla

nedůtklivě, neboť Rachel se chovala, jakoby měla nárok na vše, co chce a Lea byla jen služkou.

Sforno- Lea řekla: Stal se mým manželem dříve než tvým, a když už jsem byla jeho ženou, neměla ses nikdy stát mou soupeřkou.

„**jiškav imach halajla** - bude spát s tebou...“

Raši- Jakov měl tu noc spát s Rachel, ale ona ho přenechala Lei výměnou za dudaim. Tím zlehčila spravedlivého a proto nezískala výsadu spát s Jakovem „věčným spánkem“, tj. nebyla pohřbena s ním v jeskyni Machpela.

Gur Arje- Rachel chtěla zmírnit Leino trápení, ale neuvázila, že hlavní je svazek se spravedlivým mužem.

Tóra později zakáže sňatek dvou sester s tímtož mužem- i malé pochybení stálo Rachel právo na společné pohřbení se svým mužem.

„**vatece lea** - Lea vyšla“

Moudří to hodnotí jako neslušné chování. Midraš popisuje Leu jako „jecanit- tu, která ráda chodí ven“. Její důvod však byl čistý, z touhy sloužit B-hu. Proto ji B-h odměnil dalším synem.

„**jisachar**“

Rašbam- Dvojí sin ve jménu je odkaz na dvojnásobnou odměnu- sachar, může však znamenat i „nájem“: Lea si Jakova najala za dudaim od svého syna a byla odměněna za své modlitby a čistý úmysl. Ježto ale tento význam není příliš lichotivý, jedno sin ve jménu se nevyslovuje, jméno tedy zní „jisachar“, nikoli „jisaschar“, jak je psáno.

„**jizbeleni iši** - můj muž bude zůstat...“

Zevul- přibyték je v základu jména Zevulun. Lea nyní porodila polovinu z celkových 12 určených synů. Být v blízkosti spravedlivého je cílem těch, kdo jsou duchovně zaměřeni- jak učí Moudří, i faraon poslal svou dceru Hagar sloužit k Avrahamovi a Sáře, protože uznával jejich svatost. Lea se tedy raduje, že je Jakovou „hlavní“ ženou.

Dina

Raši cituje Berachot 60a- Jméno je od din-soud, neboť Lea sama sebe soudila: „Je určeno, že Jakov má mít 12 synů a já jsem již porodila 6; obě služby po dvou, celkem tedy 10. Kdyby dítě, které teď nosím, bylo opět syn, nebude mít Rachel ani tolik dětí jako služby“. Lea chtěla ušetřit Rachel před ponížením a prosila o zázrak- a pohlaví plodu bylo změněno.

Rachel porodí Josefa

„B-h se rozpomněl“= uznal Racheliny ctnosti, její strach, aby se s ní Jakov nerozvedl a ona si nemusela vzít Esava, i její touhu přispět k vzniku národa Izraele a dal jí syna. Stalo se to na Roš hašana- Den vzpomínky.

„**asaf...josef**- ... odňal...kěz přidá“

Jméno Josef má dvojí význam: narození syna šňalo z Rachel nepřijeň a ona, vědouc, že Jakov má mít 12 synů, dala svému dítěti jméno, jež bylo

současně prosbou, aby matkou posledního syna byla ona.

Jakovova mzda

Podle midraše Jakov čekal, až se narodí Josef, ačkoliv 14 let jeho služby skončilo a on byl volný a mohl odejít. Věděl prorocky, že zásluhou Josefova kmene bude přemožen Esav. Po Josefově narození požádal Jakov Lavana o svolení odejít, Lavan to však odmítal, neboť Jakov mu dobře sloužil a jeho zásluhou měl Lavan B-ží požehnání.

„**im-na macati chen** - jestli jsem nalezl přízeň...“

Sforno-Tj.jestli mě máš rád jako příbuzného, neopustíš mě.

Raši- Lavan řekl, že zásluhou Jakova mu B-h požehnal bohatstvím i syny- chtěl, aby se Jakov cítil provinilý, že by mohl odchodem způsobit úpadek majetku i rodiny. Lavan doufal, že zbožný Jakov bude polichocen, když mu přizná podíl na požehnání nebes a zůstane u něho dál i bez mzdy. Když ale Jakov mlčel, uvědomil si Lavan, že by měl udělat nabídku a požádal Jakova, ať si určí mzdu.

„**lo-titen li meuma** - nedávej mi nic“

Rašbam- Tj. ze stád, která máš nyní, co jsi získal z mé minulé práce, je tvé, protože jsem ti sloužil jen proto, abych se mohl oženit s tvými dcerami. Ale nadále budou mojí mzdou nepřírozeně zbarvená jehňata, která se v budoucnu narodí.

Lavan usoudil, že strakatých mláďat se narodí minimum a že je to pro něho výhodné.

Další Lavanův podvod

Talmud učí, že ačkoliv se nikdy nemá lhát ani krást, je dovoleno bránit se proti zlodějům a lhářům. Jakov udělal několik kroků, aby získal na strýci to, co bylo po právu podle úmluvy jeho. Dal strakaté pruty před oči ovcí a když zabřezly, měly pak mláďata strakatá jako pruty, na něž se dívaly.

Raši- Když ovce viděly v korytě s vodou strakaté pruty, překvapením couvly a v té chvíli se s nimi samci spářili.

Rb.Bachja- Je-li obraz důležitým faktorem, pokud šlo o jehňata, oč důležitější je představa u rozumné, myslící a cítící lidské bytosti! Proto je nutné, aby při spojení muže a ženy měli oba mysl očistěnou od všeho nečistého a od cizorodých prvků. Stupeň jejich morální a duchovní čistoty ovlivní duše jejich dětí.

Jakovův návrat

Po 20 letech služby v Charanu odchází Jakov se svou rodinou do Erec jisrael. Jeho rozhodnutí bylo uspišeno vědomím, že Lavanova rodina mu nepřeje jeho úspěch.

„**vajišma et-divrej vnej-lavan** - slyšel slova...“

Sforno- Slyšel hněvivé pomlouvačné poznámky, vyvolané jejich závistí.

„**veehje imach** - a Já budu s tebou“

Raši- Tj. když se vrátíš domů, budu s tebou, ale dokud zůstaneš u nečistého Lavana, Moje přítomnost s tebou nebude.

Malbim- Tato slova měla Jakova vyprovokovat k odchodu z Charanu a k návratu do Erec jisrael.

Cror HaMor- Jakov vyložil situaci svým ženám. Věděl, jak nesnadné je pro ně vytrhnout se

z otcovského domu a přesvědčil je nejdříve o Lavanově nepoctivém jednání- neřekl jim hned, že mu B-h přikázal odejít. I když největší zásluhou člověka je vykonat B-ží vůli bez ohledu na osobní zřetele, obvykle je lepší poukázat na výhody správného konání. B-h zkouší člověka vždy podle jeho síly: Jakovovi stačilo, že dostal příkaz od B-ha, jeho ženy však vážily i praktické aspekty.

„**vehechelef et-maskurti aseret monim** - změnil... stokrát“

Doslova 10 x 10 krát.

Rb.Munk- Tóra uvádí jen jeden Lavanův podvod.

Ramban- Takových podvodů bylo mnoho, ale Tóra je nevypočítává.

Nezkrácená verze Siftej Chachamim zaznamenává 100 různých způsobů, jimiž Lavan změnil podmínky úmluvy s Jakovem.

Jakov říká, že Lavan si nevážil jeho nadlidské námahy, jen ho využíval.

„**ure kol-haatudim haolim** - všichni samci skákající...“

Normálně je zakázáno sledovat zvířata při páření, Jakov tedy věděl, že pokud mu to anděl nařizuje, musí pro to existovat nějaký praktický důvod. Vyvodil z toho, že se stane zázrak a oloupal pruty, aby skryl zázračný B-ží zásah.

Odchod

Jakov záměrně odcházel ve velkém stylu- se všemi stády a bohatstvím- aby nevybudil podezření Lavanových lidí: každý, kdo ho viděl takto odcházet, musel usoudit, že odchází s Lavanovým souhlasem; kdyby odcházel potajmu, byl by jako uprchlík.

„**et-banav veet-našav** - jeho děti a ženy“

U Esava je pořadí opačné: „vzal své ženy a jejich syny“ (36:6), protože Esav se oženil, aby uspokojil svou žádostivost, děti byly podružné. U Jakova to bylo naopak, jeho povinností bylo přivést na svět židovský národ.

„**vatignov rachel et- haterafim** -... ukradla bůžky“

Raši- Terafim= bůžci. Rachel je vzala, aby zabránila Lavanovi provozovat modlářství. Její úmysl byl ušlechtilý, proto Tóra příhodu zaznamenává.

Ramban- Terafim, od slova rafe= slabý; narážka na „slabost“ jejich předpovědí.

Zohar spojuje slovo teref a torafe- odpornost, ohavnost.

Rb.Hirsch- Byli to domácí bůžkové, ochránci domu, podobní pozdějším římským penátům, považovaným za orákula.

„**vajignov jakov et-lev** - Jakov přelstil“

Sferno- „Lest“= Jakov nedal najevo, že ví o nelásce Lavana a jeho synů, a to ukořelá Lavana k přesvědčení, že Jakov nepomýšlí na odchod.

Jakov se domníval, že B-h nedopustí, aby se Lavan dověděl o jeho odchodu, ale B-h nejedná tak, jak to lidé od Něho očekávají. Lavan je pronásledoval a dostihl, B-h však Jakova ochránil.

Raši- Když Lavan pronásledoval Jakova, měl v úmyslu ho zabít.

„**vajavo elohim el-lavan haarami** - B-h přišel k...“

Ramban- Dřív než Lavan Jakova dostihl, přišel k němu B-h v prorockém snu- i přesto, že Lavan byl ničemník a jeho druhové modláři. Přišel k počtě spravedlivého Jakova.

Radak- Stejně jako přišel k Abimelechovi k počtě Avrahama.

„**mitov ad-ra** - dobré či zlé“

Raši- B-h varoval Lavana, ať s Jakovem nemluví ani o prokázání dobra, protože dobro ničemníka je pro spravedlivého špatné. Spravedliví se vyhnu dobrodiní, jež by mohli získat od zlých lidí, jejich dobrodiní není upřímně dobré.

Ramban- B-h říká Lavanovi, ať Jakovovi ani nenabízí žádné dobrodiní, aby ho přiměl k návratu, ani ať mu nevyhrožuje.

Střetnutí

Lavan se pokouší zahnat Jakova do defenzivy; obviňuje ho z podvodu, že mu ukradl dcery; tváří se jako zarmoucený otec. Jakova nechaly jeho invektivy v klidu. Nevěda, že Rachel ukradla terafim, pronesl Jakov kletbu. Kletba se vyplnila, když Rachel předčasně zemřela, neboť – jak říkají Moudří- i neúmyslná kletba, jež unikla z úst spravedlivého, se naplní.

„**vajichar lejakov** -...se rozhněval“

Jakov nejdříve navrhl, ať Lavan vše prohledá, ale když se nic nenašlo, začal ho podezřívát, že ukradení bůžkové sloužili jen jako záminka k důkladné prohlídce Jakovových věcí- to ho rozzlobilo.

„**ze esrim šana** - těchto dvacet let...“

Jakov poukazuje na útrapy, jež zažil ve službě Lavanovi; a za svou poctivost se dočkal obvinění z krádeže jeho terafim.

„**lo-šikelu** - (ovce) nezmetaly“

Rašbam- Protože je Jakov vždy opatřil náležitě vodou i pící. Navíc zaplatil i za kusy napadené a rozsápané divou zvěří, ačkoliv to není povinností pastýře.

„**ufachad jicchak** - strach Jicchaka“

Když Jicchak ucítil při akedě nůž na krku, pocítil instinktivní strach, ale ovládl jej a odevzdal se B-hu.

„**anji veet-jegia kapaj** - mou trýzeň a námahu...“

B-h viděl, že jsem dosáhl všeho velkou námahou, proto se slitoval a poželal mně.

Smlouva

Smlouva měla dva body:

1/ Jakov nebude špatně nakládat s Lavanovými dcerami,

2/ žádná z obou smluvních stran nepřekročí vyznačenou hranici s nepřátelskými úmysly.

„**leechav** - svým bratrům“

Raši- Tj. Jakovovým synům, kteří stáli vedle něho jako bratři.

Gur Arje- Určitě tak neoslovil Lavanovy druhy- jednak neměl právo dávat jim příkazy, jednak by neřikal „bratři“ těm, kdo byli připraveni ho na Labanův pokyn zabít.

„vejochlu šam - a pojedli...“

Radak- Jídlo bylo součástí obřadné smlouvy jako znamení, že obě strany smlouvu přijímají.

Sforno- Lavan i Jakov dali valy stejné jméno, jeden v aramejštině, druhý v hebrejštině.

„vehamicpa“

Micpa= strážní věž, vysoká, dobře viditelná konstrukce na kopci.

„elohej avihelem - B-h jejich otce“

Lavan naráží na Teracha, jenž byl otcem Avrahama i Nachora.

Pesachová hagada říká, že Lavan chtěl zničit všechno- ale odkud víme, že to chtěl?

Rb.Jakov Kamenetsky- Chtěl najít styčný bod s Jakovem v bohu jejich předků, avšak pro Jakova byl jediným B-hem Hašem. Jakov přísahal při strachu svého otce Jicchaka a dal tak najevo, že je

věrný pouze Hospodinu.„vajvarech etchem - a požehnal jim“

Sforno- Tóra nás učí, že požehnání je účinné, je-li míněno zcela upřímně- i Lavan jistě žehnal svým dcerám a vnukům z hloubi srdce.

„malachej elohim - B-ží poslové“

Raši, midraš- Tj. strážní andělé Erec jisrael, kteří doprovodili Jakova do země a nahradili anděly, kteří ho provázeli mimo Erec jisrael.

„machanajim“

Doslova „dvojice táborů“

Raši, Tanchuma- Dva tábory andělů, jedni sloužili mimo Erec jisrael, druzí ve svaté zemi.

Ramban- Užití plurálu odkazuje k Jakovovu táboru na zemi a k táboru andělů v nebesích- oba jsou si rovny, protože existují jen díky B-žimu požehnání a jsou d ůkazem Jeho jedinství

Šabat tento týden začíná v pátek v 15´49, a končí v sobotu v 16´58.

Délka dne je 9 hod 08 min; délka skutečné hodiny činí 45 minut, východ jitřenky 6´14; doporučený čas ranní modlitby (talit a tfilin) v 5´51 hod; východ slunce v 7´00; polovina dne 11´33; čas odpolední modlitby (mincha gedola) ve 12´03, (mincha ktana 14´14, plag mincha 15´11) západ slunce (škia) 16´08; východ hvězd v 16´43 podle Holešova (jihovýchodní Morava); Čechy + 10 minut; podle kalendáře Kaluach

Šavua tov (שבוע טוב) - dobrý týden – vydává Olam - Společnost Judaica Holešov, Osvobození 1133, www.olam.cz Kontaktní osoba Jiří Richter, e-mail olam@olam.cz tel. 573 396 046